

EMOTSIYANING ROLI VA FUNKSIYALAR

XOLMO'MINOVA IRODA KARIM QIZI

OCHILDIYEVA MUNISA AZIZ QIZI

DTPI Pedagogika fakulteti

Psixologiya yo'nalishi 112PS-24 guruh

2-bosqich talabalari

@xolmominovairoda@gmail.com

SHOMUROTOV ULUGBEK MELIKBOBOYEVICH

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari) ulugbekshomurotov986@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada emotsiyaning inson psixikasi va xulq-atvoridagi roli, uning funksiyalari va psixologik ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi. Emotsiyalar insonning ijtimoiy, kognitiv va motivatsion jarayonlariga ta'sir qiluvchi asosiy psixik fenomen sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada emotsiyalarni tashkil etuvchi psixologik mexanizmlar, ularning funksional jihatlari, shuningdek, shaxsning xulq-atvori va qaror qabul qilish jarayonlaridagi roli kengaytirilgan holda yoritilgan.

KALIT SO'ZLAR: Emotsiya, hissiyot, psixologik funksiyalar, motivatsiya, qaror qabul qilish, ijtimoiy xulq-atvor, psixik jarayon.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается роль эмоций в психике человека, их функции и психологическое значение. Эмоции анализируются как ключевой психический феномен, влияющий на социальные, когнитивные и мотивационные процессы. В статье подробно рассматриваются

психологические механизмы эмоций, их функциональные особенности, а также влияние на поведение и процесс принятия решений личности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Эмоция, чувство, психологические функции, мотивация, принятие решений, социальное поведение, психический процесс.

ABSTRACT: This article examines the role of emotions in human psyche, their functions, and psychological significance. Emotions are analyzed as a key psychological phenomenon affecting social, cognitive, and motivational processes. The article provides a detailed discussion of the psychological mechanisms of emotions, their functional aspects, and their influence on behavior and decision-making processes.

KEYWORDS: Emotion, feeling, psychological functions, motivation, decision-making, social behavior, psychic process.

Kirish

Emotsiyalar inson psixikasining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ular shaxsning xulq-atvori, ijtimoiy faoliyati va kognitiv jarayonlariga bevosita ta'sir qiladi. Emotsiyalar orqali shaxs o'z ichki holatini, tashqi voqealarga bo'lgan munosabatini va motivatsiyasini ifodalaydi. Shu sababli psixologiyada emotsiyalarni o'rganish insonning shaxsiy rivojlanishi, qaror qabul qilish qobiliyati va ijtimoiy munosabatlarini tushunish uchun muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy psixologiyada emotsiyalar nafaqat hissiy tajribalar sifatida, balki kognitiv va motivatsion jarayonlarni boshqaruvchi muhim psixik mexanizm sifatida o'rganiladi. Shu bilan birga, emotsiyalar shaxsning o'zini baholashi, qaror qabul qilishi va ijtimoiy muhit bilan o'zaro munosabatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Emotsiyaning roli

Emotsiyalar shaxsga turli vaziyatlarda tezkor javob berish, muammolarni aniqlash va moslashuvchan qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shuningdek, emotsiyalar insonning ijtimoiy faoliyati, boshqalar bilan munosabatlari va

kommunikatsiyasini shakllantiradi. Masalan, quvonch hissi shaxsni ijtimoiy faoliyatga rag‘batlantiradi, g‘azab esa xavf yoki nizolarga javob berishga undaydi. Shu tarzda emotsiyalar shaxsning kognitiv jarayonlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, qaror qabul qilish, e‘tibor va diqqatni boshqarish, motivatsiya va maqsadlarni belgilashda faol rol o‘ynaydi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, emotsiyalar shaxsning psixik barqarorligini ta‘minlaydi, shaxsiy va ijtimoiy moslashuvni yaxshilaydi, hamda motivatsion jarayonlarni boshqaradi. Shu bois emotsiyalarni tushunish va ularni boshqarish shaxsning ruhiy sog‘ligi va ijtimoiy muvaffaqiyati uchun muhimdir.

Emotsiyaning funksiyalari

Emotsiyalar bir nechta asosiy funksiyalarga ega:

1. Motivatsion funktsiya – emotsiyalar shaxsning faoliyatini rag‘batlantiradi, maqsadlarga erishishga undaydi va energiya bilan ta‘minlaydi.
2. Ijtimoiy funktsiya – emotsiyalar shaxsning atrofida gilar bilan munosabatlarini boshqaradi, hissiy ifodalar orqali boshqalarga signal beradi va ijtimoiy normativlarga moslashishni ta‘minlaydi.
3. Kognitiv funktsiya – emotsiyalar shaxsning qaror qabul qilish, diqqatni jamlash va muammolarni hal qilish jarayonlarini boshqaradi.
4. Regulyativ funktsiya – emotsiyalar shaxsning o‘zini nazorat qilish, stress va tashqi omillarga moslashuvini boshqarishda yordam beradi.

Shuningdek, emotsiyalar shaxsning o‘z-o‘zini baholash, ruhiy barqarorlik va psixologik moslashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, emotsiyalar inson tajribasini boyitadi va uning psixik jarayonlarini uzviy boshqaradi.

Emotsiyalar va shaxsning ijtimoiy xulq-atvori

Emotsiyalar shaxsning ijtimoiy munosabatlarini shakllantiradi va boshqaradi. Masalan, qo‘rqinch yoki xavotir hissi shaxsni xavfli vaziyatlardan himoya qiladi, quvonch va mamnuniyat esa ijtimoiy hamkorlik va yordam ko‘rsatishga undaydi.

Shu tarzda emotsiyalar shaxsning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro moslashuvi va munosabatlarini tartibga soladi.

Ijtimoiy psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, emotsiyalar shaxsning guruh ichidagi mavqeini, kommunikativ qobiliyatini va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlanishini belgilashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shaxsning ijtimoiy moslashuvi va muvaffaqiyati ko‘pincha emotsiyalarni boshqarish qobiliyatiga bog‘liq bo‘ladi.

Emotsiyalar va qaror qabul qilish

Emotsiyalar shaxsning qaror qabul qilish jarayonida bevosita rol o‘ynaydi. Masalan, g‘azab yoki qo‘rqinch tezkor, impulsiv qarorlarni keltirib chiqarishi mumkin, quvonch esa ongli va optimistik qarorlarni qo‘llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, emotsiyalar shaxsning tajribasini tahlil qilish, xatolardan o‘rganish va kelajakdagi harakatlarni rejalashtirishga yordam beradi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, emotsiyalar va kognitiv jarayonlar bir-birini to‘ldiradi va qaror qabul qilishni optimallashtiradi. Shu bois shaxsning emotsiyalarini tushunish va boshqarish uning shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatini ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Maqolada yoritilganidek, emotsiyalar inson psixikasi va xulq-atvorida markaziy rol o‘ynaydi. Ular shaxsning motivatsiyasi, ijtimoiy moslashuvi, qaror qabul qilish jarayonlari va psixik barqarorligini boshqaradi. Emotsiyalar insonning ichki tajribasi va tashqi muhit bilan o‘zaro munosabatini shakllantiradi, shaxsiy va ijtimoiy faoliyatning samaradorligini ta’minlaydi.

Shuningdek, maqolada ko‘rsatildiki, emotsiyalarni tushunish va boshqarish shaxsning ruhiy sog‘ligi, psixik barqarorligi va ijtimoiy muvaffaqiyatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bois psixologik tadqiqotlar va amaliy metodlar emotsiyalarning roli va funksiyalarini chuqur o‘rganishga qaratilgan bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. P. Ekman – “Emotions Revealed” (2003).
2. S.L. Rubinshteyn – “Shaxs psixologiyasi asoslari”.
3. L.S. Vigotskiy – “Psixologik jarayonlar nazariyasi”.
4. V. Frankl – “Insonning ma’no izlash psixologiyasi”.
5. O‘zbekiston Respublikasi Psixologik amaliyot bo‘yicha tavsiyalar (2021).